

Felaktiga utbetalningar av bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning

Diarienummer: FK 2022/005858
Ansvarig chef: Rosa Fiorito
Analysavdelningen
Upplysningar: Analytiker Håkan Andersson
010-111 40 98
hakan.andersson@forsakringskassan.se

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Uppdraget från regeringen	4
Metod för att identifiera risker	4
Metoder för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar	5
Definition av felaktiga utbetalningar	5
Osäkerhetsintervall och konfidensintervall	6
Kortfattad beskrivning av ersättningssystemet inom bostadstillägg	7
Summering av skattningarna	8
KUT-delegationens skattningar av felaktiga utbetalningar inom bostadstillägg	8
Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan	9
Metod	9
Resultat	12
Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild	13
Sammanställning av samtliga risker samt totalskattning.....	13
Ökad inkomst.....	13
Felaktiga folkbokföringsuppgifter inom Sverige samt felaktiga boendekostnader.....	16
Skattning av övriga risker	18

Sammanfattning

I denna studie har omfattningen av felaktiga utbetalningar inom bostadstillägg för sjuk- och aktivitetsersättning under 2021 skattats.

- Totalskattningen inom bostadstillägg är att 187 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 3,8 procent av försäkringsutgifterna för förmånen.
- Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,81 procent av försäkringsutgifterna för bostadstillägg.
- Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 2,9 procent av försäkringsutgifterna för bostadstillägg.
- De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 9 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild.
- De empiriska metoder som har använts inom denna studie är modellbaserade.
- Skattningarna som tidigare gjordes av delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen) baserades på ett schablonmässigt antagande.
- KUT-delegationen skattade att 180 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt inom bostadstillägg, vilket utgjorde 3,5 procent av försäkringsutgifterna för bostadstillägg 2018.

Inledning

Uppdraget från regeringen

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar inom ett antal förmåner.¹ För vissa av förmånerna ska omfattningen studeras empiriskt. Empiriska studier avser studier som baseras på datainsamling, exempelvis genom datamatchning eller kontroll av ett slumpmässigt urval av ärenden. För övriga ersättningar har myndigheten kunnat välja om omfattningen av felaktiga utbetalningar ska studeras empiriskt eller uppskattas på något annat sätt.

Enligt uppdraget ska bostadstillägg studeras empiriskt, med lämpliga kvantitativa metoder som är väl anpassade till bland annat ersättnings utformning.

I uppdraget ingår att uppskatta såväl de fel som kan studeras empiriskt som de fel där detta inte låter sig göras. För de fel som inte låter sig studeras empiriskt ska Försäkringskassan redovisa de antaganden och fakta som ligger till grund för kvantifieringen, samt de osäkerheter som finns.

Studierna ska enligt uppdraget genomföras på ett sådant sätt att resultaten går att jämföra mellan ersättningar och över tid. Vidare ska de redovisas med åtminstone samma detaljeringsgrad, i fråga om indelning av orsaker till felen, som användes i omfattningsstudierna² inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen). Det betyder att Försäkringskassan ska redovisa om felet uppstått vid ansökan eller under tiden med ersättning, vem som orsakat den felaktiga utbetalningen (Försäkringskassan, den enskilde eller annan aktör) och om felet varit avsiktligt eller oavsiktligt.

Metod för att identifiera risker

För att empiriskt studera omfattningen av felaktiga utbetalningar måste först de fel som orsakar felaktiga utbetalningar identifieras. Detta är inte samma sak som att inventera samtliga risker som potentiellt skulle kunna leda till en felaktig utbetalning.

För att identifiera dessa risker har Försäkringskassan utgått från upptäckta felaktiga utbetalningar. Utgångspunkten är därmed de risker där man under en definierad period (till exempel år 2021)³ har konstaterat att en potentiell

¹ Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar. Fi2021/03247, Fi2022/00107. Finansdepartementet 2022-01-13

² Rapport 4, Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4.

³ I rapporten används begreppen risk och fel synonymt, utifrån betydelsen att de risker som redovisas har realiserats.

risk faktiskt har realiserats och orsakat en felaktig utbetalning. Även om metoden inte är heltäckande – en risk kan ha orsakat en felaktig utbetalning utan att ha upptäckts – bedömer Försäkringskassan att de flesta risker fångas. Samtidigt är det viktigt att lyfta att det finns systemöverskridande risker som uppstår utanför Försäkringskassan som är mycket svåra att upptäcka. Exempel på systemöverskridande risker är att arbetstillstånd beviljas på felaktig grund (skenanställning), vilket även kan leda till att familjemedlemmar beviljas uppehållstillstånd på felaktiga grunder. Dessa personer kan därefter ansöka om och beviljas ersättning från Försäkringskassan. Ett annat exempel är falska identiteter som används för att erhålla ersättning på felaktiga grunder.

Metoder för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar

Inom bostadstillägg är skattningarna av felaktiga utbetalningar baserade på empiriska metoder. Det innebär att skattningarna utgår från och direkt bygger på data och empiri där alla antaganden och beräkningar är tydligt definierade, spårbara och replikerbara. Det innebär emellertid inte att alla skattningar är lika säkra. Inom bostadstillägg används skattningar som bygger modellbaserade skattningar.

Definition av felaktiga utbetalningar

Inom ramen för arbetet med omfattningsstudier definierar Försäkringskassan en utbetalning som felaktig om det slutliga beloppet blir för högt, eller om utbetalningen i sin helhet är fel i förhållande till regelverket. Definitionen överensstämmer med formuleringen i 2 § förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (förordningen om korrekta utbetalningar): *I denna förordning avses med felaktiga utbetalningar sådana utbetalningar från välfärdssystemen som sker trots att villkoren för att ta del av ersättningen inte är uppfyllda.*

Felaktiga utbetalningar kan orsakas av såväl avsiktliga som oavsiktliga fel och bero på den enskilde, en annan aktör⁴ eller Försäkringskassan⁵. Fel orsakade av den enskilde eller annan aktör uppstår vid ansökan genom att oriktiga uppgifter lämnas eller under tid med ersättning genom att ändrade förhållanden inte anmäls. Fel orsakade av Försäkringskassan uppstår under hela handläggningsprocessen (se kapitlet *Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan* för en mer detaljerad beskrivning).

⁴ Annan aktör är till exempel företag, assistansanordnare och andra myndigheter. Omfattningen av fel orsakade av annan aktör har skattats inom de förmåner där dessa fel har bedömts vara relevanta.

⁵ Avsiktliga fel orsakade av anställda på Försäkringskassan i syfte att tillskansa sig själv eller någon annan ersättning felaktigt inkluderas inte i skattningarna.

Vissa förmåner har villkor som inte är entydiga, och som därför ger ett större bedömningsutrymme. I dessa fall är det svårare att avgöra i efterhand om beslutet om utbetalning är rätt eller fel. Därför skattar Försäkringskassan enbart de utbetalningar som grundar sig på beslut som har fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag. När det gäller fel orsakade av Försäkringskassan skattas också utbetalningar som grundar sig på beslut som har blivit oriktiga på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning.

Osäkerhetsintervall och konfidensintervall

Konfidensintervall används för att, med en viss och på förhand specificerad säkerhet, innesluta parametrar (eller andra estimander). Tanken med ett 95-procentigt intervall snarare än ett 100-procentigt intervall är ge god täckning vid upprepade stickprov, samtidigt som intervallet hålls rimligt kort. Vid upprepade stickprov lyckas ett 95-procentigt intervall idealt innesluta den sanna estimanden vid 95 procent av stickproven. För ett antal estimander som studerats i omfattningsstudierna lämpar sig regelrätta konfidensintervall dåligt. Vid sådana fall används andra metoder, vilka inte nödvändigtvis grundar sig i statistisk teori. Inom omfattningsstudierna används termen ”Osäkerhetsintervall” för att referera till den samling av statistiskt eller kvalitativt grundade intervall som presenteras.

Kortfattad beskrivning av ersättningssystemet inom bostadstillägg

Bostadstillägg är ett bosättningsbaserat skattefritt inkomstprövat tillägg som bland annat kan betalas ut till den som är från och med juli det år då hen fyller 19 år, och som längst till och med månaden före hen fyller 66 år och har aktivitetsersättning, sjukersättning eller motsvarande ersättning från annat EU/EES-land.

Ersättningen består av två delar: bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Storleken på tilläggen beror på bostadskostnad, inkomster och eventuell förmögenhet. I beräkningen av bostadstillägg (beloppen gäller 2021)

beaktas bostadskostnad upp till 5 600 kronor per månad för ogifta och 2 800 kronor per månad för den som är gift eller sambo. För särskilt bostadstillägg är gränsen 6 620 kronor per månad för den som är ogift, och 3 310 kronor per månad för den som är gift. Tillägget betalas ut som ett månadsbelopp tillsammans med aktivitets- eller sjukersättningen. Det finns ingen fast nivå för ersättningen och utbetalningen kan variera mellan 1 och 5 220 kronor per månad.

Det totala antalet personer med bostadstillägg uppgick till 130 000 år 2021. Försäkringsutgifterna för förmånen uppgick för 2021 till knappt 5 miljarder kronor.

Summering av skattningarna

Tabell 1 Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punkt-skattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		41 (0,81)	38 (0,76)	43 (0,87)	
Enskild		146 (2,9)	101 (2,0)	194 (3,9)	9
Totalt	4 981	187 (3,8)	139 (2,8)	238 (4,8)	

KUT-delegationens skattningar av felaktiga utbetalningar inom bostadstillägg

KUT-delegationens redovisade inte någon separat skattning för de totala felaktiga utbetalningarna inom bostadstillägg. Istället redovisades en skattning för andelen felaktiga utbetalningar av de totala utgifterna inom de övriga system som inte redovisades separat, där bostadstillägg var ett av systemen. Denna andel avsåg år 2018 och skattades till 3,5 procent, med ett osäkerhetsintervall där 2,5 procent var den nedre gränsen, och 4,5 procent var den övre gränsen.⁶ Försäkringsutgifterna var 5 130 miljoner kronor 2018, vilket ger en punktskattning på cirka 180 miljoner kronor. Ingen fördelning för orsakerna till dessa felaktiga utbetalningar redovisas.

Nuvarande skattning utgör ungefär en lika stor del av försäkringsutgifterna som KUT-delegationens skattning.

⁶ SOU 2019:59. Rapport 6: Läckaget i välfärdssystemen, del 2. Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, sid. 54.

Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan

Metod

Vi utgick från två huvudsakliga datakällor för att skatta omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan: upptäckta felaktiga utbetalningar (beslutade återkrav⁷ under 2021) och skattningar baserade på slumpmässiga kontroller av ärenden efter utbetalning som hade genomförts under 2021.

De slumpmässiga urvalen inkluderade manuellt handlagda ärenden, såsom nyansökningar och ärenden där det utbetalade beloppet har ändrats mellan två månader. Generellt kontrolleras flera olika typer av fel som kan uppstå i handläggningen, såsom felaktig registrering, felaktig beräkning och felaktigheter som kan uppstå vid verkställandet av en utbetalning, som dubbelutbetalning eller utbetalning till fel konto. Däremot verkar denna design ha svårt att upptäcka felaktiga utbetalningar som sker på grund av att Försäkringskassan missar en impuls, det vill säga att Försäkringskassan inte i tid omhändertar information om att ett förhållande har ändrats. Detta blir tydligt när man jämför de upptäckta felaktiga utbetalningarna på grund av bristande impulshantering med skattningarna som baseras på de slumpmässiga kontrollerna. De upptäckta felaktiga utbetalningarna är fler till antalet och står för ett högre belopp. Därför har vi lyft ut skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan på grund av bristande impulshantering och utgår från (1) kompletterande studier av bristande impulshantering genom slumpmässiga urval (endast inom sjukpenning, föräldrapenning) eller (2) upptäckta felaktiga utbetalningar, som sedan räknas upp.

För att bestämma vilken av de två datakällorna, upptäckta felaktiga utbetalningar eller skattningar baserade på slumpmässiga kontroller, som skulle utgöra grunden för skattningen inom varje förmån jämfördes (1) summan av det totala skattade beloppet baserat på data från de slumpmässiga kontrollerna och beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna kopplade till bristande impulshantering (eller i förekommande fall där det fanns en skattning baserat på slumpmässiga urval) med (2) summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Skattningen baserad på slumpmässig kontroll valdes om det totala skattade beloppet, plus impulshantering kopplad till upptäckta felaktiga utbetalningar, var större än summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna (inklusive bristande impulshantering). De upptäckta

⁷ Inkluderar samtliga upptäckta felaktiga utbetalningar som avslutats under 2021, även de som omfattas av beloppsgränsen på 2 000 kronor för återkravsutredning.

felaktiga utbetalningarna valdes om summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna var större än skattningen plus det upptäckta beloppet för bristande impulshantering.

Dock är de upptäckta felaktiga utbetalningarna sannolikt en underskattning av beloppet som betalats ut felaktigt på grund av fel orsakade av Försäkringskassan. Vissa fel upptäcks troligen inte i ordinarie handläggning i den utsträckning som de förekommer. Därför togs en uppräkningsfaktor fram för de fall där de upptäckta felaktiga utbetalningarna utgjorde grunden för skattningen, antingen för förmånen som helhet eller för fel orsakade av bristande impulshantering.

För att ta fram denna uppräkningsfaktor valde vi de tre förmånerna sjukpenning, aktivitetsstöd och föräldrapenning, där grunden för den totala skattningen baseras på slumpmässiga kontroller.⁸ Bristande impulshantering exkluderades i dessa beräkningar. För att ta fram faktorn som de andra förmånernas totalbelopp och beloppet för bristande impulshantering räknas upp med användes det skattade beloppet baserat på de slumpmässiga kontrollerna genom beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna och medelvärdet av dessa tre förmåners kvoter beräknades. Uppräkningsfaktorn var 1,44 (aktivitetsstöd 1,41; föräldrapenning 1,53; sjukpenning 1,38). Denna uppräkningsfaktor användes för att beräkna omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan. För att skapa ett osäkerhetsintervall för dessa skattningar användes intervallet $\pm 0,1$. Detta intervall täcker in de tre separata kvoterna som användes för att skapa uppräkningsfaktorn.

Inom de förmåner där skattningarna helt har baserats på upptäckta felaktiga utbetalningar har beloppet räknats upp med 1,44. Inom förmånerna där skattningarna baseras på slumpmässiga kontroller har endast bristande impulshantering (utifrån upptäckta felaktiga utbetalningar) räknats upp med 1,44. Undantagen är sjukpenning och föräldrapenning, där kompletterade granskningar av slumpmässiga urval användes för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar som beror på bristande impulshantering.

Inom bostadstillägg var beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna exklusive impulshantering större än det skattade beloppet från slumpkontrollerna exklusive impulshantering. Därför användes de upptäckta felaktiga utbetalningarna uppräknat med den framtagna faktorn för att skatta felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan.

Kategorisering av fel upptäckta i slumpmässiga kontroller

Felen som upptäcktes i de slumpmässiga kontrollerna kategoriserades i enlighet med den orsaksindelning som KUT-delegationen tog fram genom Forum för omfattningsstudier.

⁸ Dessa förmåner bedömdes som rimliga att basera uppräkningsfaktorn på, eftersom en jämförelse av skattningarna med återkravsstatistiken visade att skattningarna verkade fänga felen i återkravsstatistiken relativt väl.

- *Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut*

Inkluderar fel som orsakas av att myndigheten har fattat beslut baserat på otillräckliga uppgifter. Det innebär att det vid beslutstillfället saknades tillräckliga underlag som visade att den sökande uppfyllde villkoren för att ha rätt till ersättning.

- *Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut*

Omfattar situationer där den sökande har lämnat tillräckliga och korrekta uppgifter, men myndigheten fattar ett felaktigt beslut som leder till att för mycket ersättning betalas ut.

- *Utbetalning fel, trots rätt beslut*

Myndigheten har fattat ett korrekt beslut men utbetalningen har blivit felaktig. Omfattar felregistreringar då utbetalningen ska verkställas, felberäkningar och felregistreringar i övrigt samt missad samordning mellan ersättningar.

- *Ändrade förhållanden ej omhändertagna*

Myndigheten har inte omhändertagit information om ändrade förhållanden. Denna kategori handlar därmed om bristande impulshantering, där impulsen (informationen om exempelvis ändrade förhållanden) antingen kan komma från en extern part såsom den sökande eller en annan myndighet, alternativt från en annan del inom myndigheten.

- *Förskottsfel*

Gäller endast förmåner där ersättning betalas ut i förskott och initialt var korrekt, men fel uppstår och upptäcks efter att utbetalningen skett.

Kategorisering av fel för upptäckta felaktiga utbetalningar

Försäkringskassan gör statistik över upptäckta felaktiga utbetalningar och felen klassificeras utifrån vem som har orsakat felet (Försäkringskassan, enskild eller annan aktör) samt vad felet berodde på. Kategorierna kan skilja sig åt mellan förmåner och därför kodades de om till enhetliga kategorier. Därefter matchades dessa kategorier till felindelningen som användes för att kategorisera felen som upptäcktes i de slumpmässiga kontrollerna (se ovan). Till viss del är matchningen ofullständig; det saknas motsvarighet i återkravsstatistiken för "Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut". Vissa felkategorier i återkravsstatistiken kan omfatta mer än en felkategori i felindelningen som redovisas ovan, därför bör man se fördelningen av de olika felen orsakade av Försäkringskassan som endast baserats på statistik över upptäckta felaktiga utbetalningar som en grov skattning.

Felaktiga utbetalningar som berodde på dubbelutbetalning eller att brytdatum för utbetalningen hade passerat klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”. Missad samordning klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”. Kategorierna *tillämpat regelverket felaktigt, felaktig sjukpenninggrundande inkomst (SGI)* och *felaktig försäkringstillhörighet (FTH)* klassificerades som ”Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut”.⁹ Missad impuls klassificerades som ”Ändrade förhållanden ej omhändertagna”. Olika typer av felberäkningar och felregistreringar klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”.

Resultat

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 41 miljoner kronor (se Tabell 2). Merparten av felen orsakas av att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (se Tabell 3).

Tabell 2 Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom bostadstillägg

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	41	38	43

Tabell 3 Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	3
Utbetalning fel, trots rätt beslut	28
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	69
Förskottsfel	0

⁹ Notera att felaktig SGI och felaktig FTH i Försäkringskassans statistik inkluderar flera fel orsakade av Försäkringskassan, såsom missad impuls, felaktig tillämpning av regelverket eller registreringsfel som påverkar SGI eller FTH.

Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild

Sammanställning av samtliga risker samt totalskattning

I Tabell 4 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 4 Skattning av risker orsakade av enskild. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Förmögenhet	1	57	48	66	1
Sammanboende	5	36	18	54	17
Folkbokföring	5	24	12	36	23
Ökad inkomst	2	23	20	27	5
Boendekostnad	3	6	4	11	6
Totalt	3	146	101	194	9

Ökad inkomst

I detta avsnitt redovisas metod och resultat för skattningarna av omfattningen av felaktiga utbetalningar för risken att den enskilde eller medsökande har fått en ökad inkomst¹⁰. Risken handlar om att en ökad inkomst inte anmäls.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet

¹⁰ Av tjänst eller näringsverksamhet.

förmåner.¹¹ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning) och fördelningen av de olika felorsakerna. Eftersom felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år har de felaktigt utbetalda beloppen justerats utifrån antalet utbetalningar, så att det inte överstiger 12 månaders utbetalningar, vilket ger en beräkning av det totala felutbetalda beloppet under 2021. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Skattning av ökad inkomst

För att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar på grund av ökad inkomst utgick vi från utfallet av kontroller genomförda under 2021. Inkomstavvikelsena (baserade på bland annat inkomst från tjänst) hos den sökande och eventuell medsökande som kontrollerades 2021 gäller för inkomståret 2020. De som har störst inkomstavvikelse kontrolleras först, i fallande ordning. Samtliga personer med inkomstavvikelse kontrolleras inte, vilket innebär att de som har kontrollerats har större inkomstavvikelse än de som inte har kontrollerats.

Under 2021 har 124 916 personer fått bostadstillägg och 18 319 personer hade en positiv inkomstavvikelse. Av dessa valdes 4 207 personer ut för en fördjupad utredning med anledning av inkomstdifferens. Felaktiga utbetalningar hade skett till 1 904 personer (45,3 procent). Antalet personer som hade en positiv inkomstavvikelse men som inte hade utretts var 14 112.

För att skatta den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar på grund av ökad inkomst behöver vi skatta felaktiga utbetalningar till personer med en positiv inkomstavvikelse där inga kontroller har skett. Dock var korrelationen mellan inkomstavvikelse och felaktigt utbetalt belopp nära 0, vilket medförde att inkomstavvikelsena inte kunde användas för att predicera felutbetalt belopp för de personer som inte hade kontrollerats.

En enklare modell togs fram. Andelen fel bland de kontrollerade personerna med inkomstavvikelse var 45,3 procent. Eftersom det saknades en relation mellan felaktigt utbetalt belopp och inkomstavvikelse antogs att andelen fel i gruppen vars inkomstavvikelse inte hade kontrollerats också var 45,3 procent. För att skapa ett symmetriskt osäkerhetsintervall antogs ett intervall på ± 10 procentenheter.

De felaktiga utbetalningarnas medelbelopp verkar minska över tid inom bostadstillägg, sett till när de felaktiga utbetalningarna skedde. Därför togs medelvärden för felaktiga utbetalningar av bostadstillägg på grund av ökad inkomst fram för de felaktiga utbetalningar som hade skett under 2021. Medelvärdet för ärenden som hade kontrollerats var 3 314 kronor.

¹¹ Det slutliga urvalet bestod av 635 ärenden, som viktades upp till en totalpopulation på 16 187 ärenden.

Medelvärdet för samtliga felaktiga utbetalningar på grund av ökad inkomst var 2 666 kronor.

Skattningen av de felaktiga utbetalningarna där inkomstavvikelse hade kontrollerats blir därmed antalet kontrollerade personer multiplicerat med medelbeloppet som betalats ut felaktigt för ärenden som hade kontrollerats på grund av inkomstavvikelse ($1\,904 \times 3\,314$), vilket blir 6 miljoner kronor.

Skattningen av de felaktiga utbetalningarna där inkomstavvikelse inte hade kontrollerats blir antalet personer med inkomstavvikelse som ej hade kontrollerats multiplicerat med felandelen samt med medelbeloppet som betalats ut felaktigt för samtliga fel på grund av ökad inkomst ($14\,112 \times 0,453 \times 2\,666$), vilket blir 17 miljoner kronor.

Summan av dessa skattningar blir 23 miljoner kronor, vilket utgör punktskattningen av felaktiga utbetalningar av bostadstillägg på grund av ökad inkomst.

Resultat

Skattningen av det felaktigt utbetalda beloppet på grund av ökad inkomst presenteras i Tabell 5, tillsammans med andelen fel vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 5 **Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel**

	Vid ansökan (%) *	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%) *
Ökad inkomst	2	23	20	27	5

* Andel fel som skett vid ansökan samt andelen avsiktliga fel har skattats med hjälp av data från aktgranskningen av återkravsbeslut inom bostadstillägg där felet handlar om ökad inkomst.

Punktskattningen är att 23 miljoner kronor betalas ut felaktigt inom bostadstillägg på grund av ökad inkomst. Osäkerhetsintervallet sträcker sig från 20 miljoner till 27 miljoner kronor.

Skattningens tillförlitlighet

Skattningen av ökad inkomst bygger på ett antagande om andelen fel bland de personer med inkomstavvikelse som inte har kontrollerats. Andelen fel utgick från förekomsten av fel hos de personer som hade kontrollerats.

Då det inte fanns ett samband mellan inkomstavvikelse och felaktigt utbetalt belopp¹² var det inte möjligt att bygga en modell baserad på dessa faktorer. Istället skapades en enklare modell där antaganden om andelen fel och felaktigt utbetalt belopp hos personer som inte hade kontrollerats

¹² Det fanns inte heller en relation mellan inkomstavvikelse och förekomsten av fel.

baserades på resultatet från de kontrollerade inkomstavvikelserna. Därmed blir skattningen osäker för de personer vars inkomstavvikelser inte har kontrollerats.

Felaktiga folkbokföringsuppgifter inom Sverige samt felaktiga boendekostnader

Den som uppbär bostadstillägg ska meddela Försäkringskassan vid flytt och om man blir sambo. Förändringar i folkbokföringen kan påverka rätten till bostadstillägg eller storleken på utbetalningen.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet förmåner.¹³ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning) och fördelningen av de olika felorsakerna. Eftersom felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år har de felaktigt utbetalda beloppen justerats utifrån antalet utbetalningar, så att det inte överstiger 12 månaders utbetalningar, vilket ger en beräkning av det totala felutbetalda beloppet under 2021. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Uppräkningsfaktor

Inom andra förmåner har risker kopplade till felaktiga folkbokföringsuppgifter inom Sverige skattats med hjälp av allmänhetens detektionsgrad. Detektionsgraden bygger på skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar av barnbidrag till barnfamiljer som vistas eller bosatt sig utomlands. Det var inte möjligt att använda denna metod inom bostadstillägg, då andelen ärenden som hade upptäckts av allmänheten var relativt sett för liten gentemot andra impulslämnare. Det medförde att skattningarna var bara något större än de upptäckta felaktiga utbetalningarna. Det framstår som osannolikt att Försäkringskassan skulle ha upptäckt en stor del av de felaktiga utbetalningarna av bostadstillägg på grund av sammanboende eller felaktig folkbokföring (till exempel att den som uppbär bostadstillägg inte bor i bostaden som den får ersättning för).

¹³ Det slutliga urvalet bestod av 635 ärenden, som viktades upp till en totalpopulation på 16 187 ärenden.

Istället användes skattningen av felaktiga utbetalningar av bostadsbidrag på grund av felaktiga folkbokföringsuppgifter inom Sverige som beräknades med hjälp av detektionsgrad. En uppräkningsfaktor skapades genom att beräkna kvoten mellan skattade och upptäckta felaktiga utbetalningar för respektive risk. Bland de övriga riskerna inom bostadsbidrag förekom felaktiga uppgifter om boendekostnader. Därför användes uppräkningsfaktorn som gjordes av övriga risker med hjälp av ankarrisk inom bostadsbidrag. Dessa risker inom bostadsbidrag antas vara lika inom bostadstillägg. Tre uppräkningsfaktorer beräknades för respektive risk: för punktskattningen, det nedre och det övre osäkerhetsintervallet. Se Tabell 6 där beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna samt uppräkningsfaktorerna redovisas.

Tabell 6 Upptäckta felaktiga utbetalningar samt uppräkningsfaktor för punktskattning (nedre intervall, övre intervall)

Risk	Upptäckta FUT, miljoner kronor	Uppräkningsfaktor
Sammanboende	7,8	4,64 (2,32, 6,97)
Folkbokföring	12,3	1,94 (0,97, 2,92)
Boendekostnader	1,1	5,36 (3,16, 9,50)

Resultat

Skattningen av det felaktigt utbetalda beloppet på grund av risker kopplade till felaktig bosättning inom Sverige samt felaktiga boendekostnader presenteras i Tabell 7, tillsammans med andelen fel vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 7 Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

	Vid ansökan (%) *	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%) *
Sammanboende	5	36	18	54	17
Folkbokföring	5	24	12	36	23
Boendekostnader	3	6	4	11	6

* Andel fel som skett vid ansökan samt andelen avsiktliga fel har skattats med hjälp av data från aktgranskningen av återkravsbeslut inom bostadstillägg där felen handlar om sammanboende, felaktig folkbokföring eller boendekostnader.

Skattningens tillförlitlighet

Skattningarna av felaktig folkbokföring inom Sverige är relativt osäkra. De baseras på beräkningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar av samma risker inom bostadsbidrag. Detsamma gäller risken för felaktiga uppgifter om boendekostnader. Även om riskerna är lika kan förekomsten av fel skilja sig åt mellan förmånerna.

Skattning av övriga risker

För de risker som inte var möjliga att direkt skatta genom slumpkontroller, datamatchning eller antaganden om allmänhetens detektionsgrad har en annan metod använts, där skattningen av dessa riskers omfattning görs med hjälp av en så kallad *ankarrisk*. Inom bostadstillägg användes denna metod för att skatta omfattningen av risken att den försäkrade har en förmögenhet som påverkar ersättnings storlek.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet förmåner.¹⁴ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning), fördelningen av de olika felorsakerna samt ett justerat¹⁵ belopp för de upptäckta felaktiga utbetalningarna utifrån att de maximalt skett under ett års tid. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Beräkning av övriga riskers omfattning med hjälp av ankarrisk

Inom de flesta förmåner finns minst en risk som har skattats med hjälp av mer avancerade empiriska metoder, här kallat *ankarrisk* eller *ankarrisker*. Om man antar att de upptäckta felaktiga utbetalningarna speglar fördelningen av risker i populationen kan de övriga riskerna räknas upp utifrån en eller flera sådana ankarrisker.

Beräkningen har genomförts genom att sammanställa fördelningen av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. Det skattade felaktigt utbetalda beloppet för en eller flera ankarrisker divideras med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet som ankarrisken eller ankarriskerna står för. Denna faktor multipliceras med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för de övriga risker som ska skattas. På samma sätt har osäkerhetsintervall skapats för varje risk, utifrån ankarriskens eller ankarriskernas lägre och högre nivåer.

¹⁴ Inom bostadstillägg bestod det slutliga urvalet av 718 återkravsärenden. Dessa viktades upp till populationsantalet som var 7 459.

¹⁵ Felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år. För att inte överskatta beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna har de fall där de felaktiga utbetalningarna pågått under längre tid än ett år justerats ned så att de maximalt har skett under 12 månader.

I tabellen nedan illustreras beräkningarna med hjälp av ett enkelt exempel, där det finns en ankarrisk vars skattade omfattning är tre miljoner kronor. Det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för denna risk är en miljon kronor. Omfattningen av risk 1 och risk 2 ska skattas med hjälp av ankarrisken. Det första steget är att dividera den skattade omfattningen av ankarrisken med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet, det vill säga $3\,000\,000/1\,000\,000 = 3$. Därefter multipliceras denna faktor med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för risk 1 och risk 2. Beräkningen av den lägre och högre nivån i osäkerhetsintervallet görs på samma sätt som för punktskattningen av det felaktigt utbetalda beloppet.

Tabell 8 Exempel på beräkning med ankarrisk

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Lägre nivå	Högre nivå
Risk (ankarrisk)	1 000 000	3 000 000	2 000 000	4 000 000
Risk 1	100 000	300 000	200 000	400 000
Risk 2	50 000	150 000	100 000	200 000
Totalsumma	1 150 000	3 450 000	2 300 000	4 600 000

För bostadstillägg valdes den skattade risken för *ökad inkomst* som ankarrisk.

Resultat

I Tabell 9 redovisas beräkningen av omfattningen av risken att den försäkrade har ej redovisad förmögenhet utifrån ankarrisken. I Tabell 10 redovisas andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som uppstod vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 9 Beräkning av övrig risk utifrån ankarrisk. Upptäckta felaktiga utbetalningar samt skattad omfattning, miljoner kronor

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall
Ankarrisk*	9**	23	20	27
Förmögenhet	22	57	48	66

* Uppräkningsfaktorn för punktskattningen är $23/9 = 2,6$; nedre intervall, 2,2; övre intervall, 3,1 (avrundade siffror, för uppräknningen används exakta siffror).

** Inkluderar endast upptäckta felaktiga utbetalningar som har skett under 2021.

Tabell 10 Fördelning utifrån när felet uppstod och skattning av andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Avsiktliga (%)
Förmögenhet	1	1

Skattningens tillförlitlighet

Denna skattning bygger på antagandet att fördelningen av de olika riskerna speglar fördelningen av riskernas omfattning i populationen. Till exempel, om fler fall kopplade till ökad inkomst hade funnits bland de upptäckta felaktiga utbetalningarna hade den övriga risken inte räknats upp lika

mycket. Utifrån tillgängliga data har vi inte identifierat något sätt att testa antagandet.